دیـدگـاه

موضوع: قدرت انحصاری و بهره‌وری صنایع **تهیه‌کننده: دکتر خلیل حیدری**	**شماره: ۸۷۰** **تاریخ: ۱۳۹۸/۰۸/۱۱**

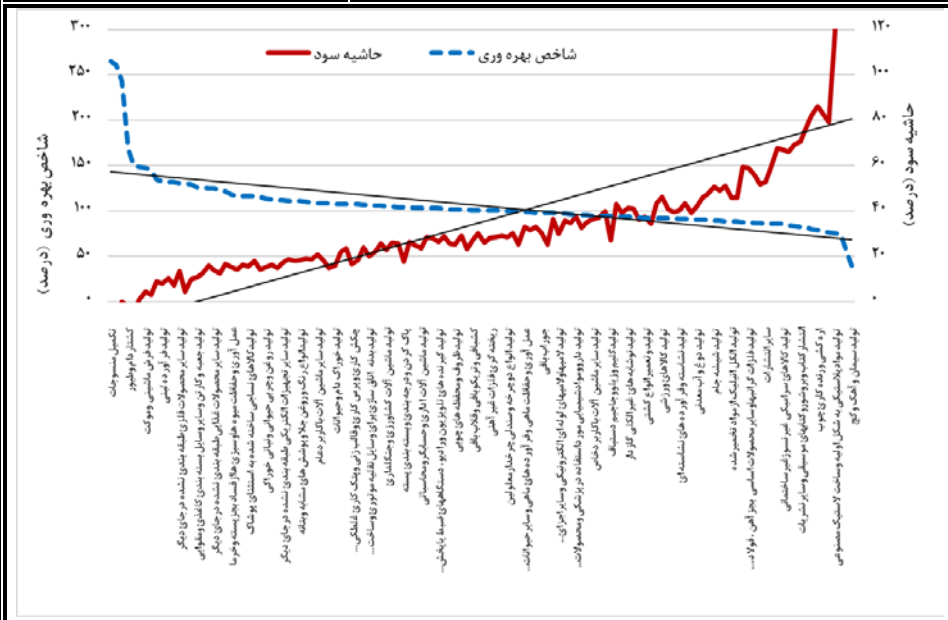

بر اساس نظریه‌های اقتصادی، قیمت‌گذاری در شرایط انحصار یا همان اعمال قدرت بازار، اثرات رفاهی زیان‌باری دارد. زیرا صنایع با قدرت بازار بالاتر، منابع را در سطحی پایین‌تر از سطح بهینه و صنایع با قدرت بازار کوچکتر، منابع را در سطحی بالاتر از سطح بهینه به کار خواهند گرفت و همان‌طور که لرنر (۱۹۳۴) و اوپ و پالور و والدن[۱] (۲۰۱۴) نشان دادند، نتیجه چنین شرایطی موجب کاهش بهره‌وری کل عوامل و در نتیجه رفاه جامعه خواهد بود.[۲]

انحصار به تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان، قدرتی خواهد داد که قیمت را بالاتر از هزینه نهایی قرار دهند و برای خود حاشیه سود غیراقتصادی ایجاد کنند. به این توانایی قدرت انحصاری یا قدرت بازار گویند. قدرت بازار یا قدرت انحصاری صنایع به روش‌های مختلف قابل اندازه‌گیری است. در بررسی حاضر قدرت انحصاری صنایع کارخانه‌ای ایران در سطح کدهای ۴ رقمی ISIC طی سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۹۲ برآورد گردید. نتایج نشان می‌دهد که صنایع کارخانه‌ای کشور به طور متوسط ۲۳ درصد قدرت انحصاری اعمال می‌کنند. همچنین در دوره مذکور برای برآورد شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید از روش لوینسون و پترین[۳] (۲۰۰۳) استفاده شده است که نتایج حاصل از برآورد شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید نشان می‌دهد متوسط شاخص بهره‌وری تولید صنایع در سطح کدهای ۴ رقمی ISIC طی سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۹۲ حدود ۱۰۶ بوده است. به عبارت دیگر به طور متوسط صنایع کشور به ازای هر ۱۰۰ واحد نهاده دریافتی تنها ۱۰۶ واحد ستانده تولید کرده‌اند.

برای نشان دادن تاثیر قدرت انحصاری صنایع کارخانه‌ای ایران بر بهره‌وری کل عوامل تولید رابطه شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید در سطح کدهای ۴ رقمی ISIC همراه با اندازه قدرت انحصاری هر رشته فعالیت در نمودار بالا آمده است. با توجه به روند نزولی اندازه قدرت انحصاری صنایع کارخانه‌ای؛ روند صعودی شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید صنایع دیده می‌شود. این رابطه معکوس تاییدکننده تاثیر منفی قدرت انحصاری بر بهره‌وری صنایع و تخصیص نامناسب منابع است. درنتیجه یکی از راه‌های ارتقای بهره‌وری تولید، کاهش قدرت انحصاری صنایع و همچنین کاهش انحصارات دولتی و قانونی است.

نکات کلیدی:

صنایع کارخانه‌ای ایران به طور متوسط ۲۳ درصد قدرت انحصاری برای کسب حاشیه سود غیراقتصادی اعمال می‌کنند. بر اساس نظریه‌های اقتصادی این قدرت انحصاری باعث کاهش بهره‌وری کل عوامل تولید خواهد بود. در عمل نیز ملاحظه شد که با افزایش قدرت انحصاری صنایع کشور، بهره‌وری تولید آنان کاهش پیدا می‌کند. این امر موید این نکته است که برای افزایش بهره‌وری در صنایع باید قدرت انحصاری صنایع از جمله انحصارات دولتی و قانونی از بین برود.

۱- Opp, Parlour, and Walden

۲-Yi Lu, and Linhui Yu, "Trade Liberalization and Markup Dispersion: Evidence from China's WTO Accession.", P.1.

۳- J. Levinsohn, A. Petrin, “Estimating production functions using inputs to control for unobservables.” PP.317–342.